

A színpadi térben (beszámoló)

Marvin Carlson amerikai színháztörténész előadása a Bajor Gizi Színészmúzeumban, 2015. 05. 19.

(https://apokrifonline.files.wordpress.com/2015/06/aszc3adnpaditc3a9rben_1.jpg)

2014-ben jelent meg az első magyar nyelvű kötet Marvin Carlson tanulmányaiból *A színpadtól a színpadig – Válogatás Marvin Carlson színházi írásaiból* címmel. Ennek kapcsán látogatott el Budapestre az amerikai színháztörténész. *Immersive Theatre in the US and Abroad, and its Implicationson Modern Performance Studies* (Immerzív színház Amerikában és a színházértelmezés új irányai) címmel tartott előadást május 19-én a Bajor Gizi Színészmúzeumban. Fókuszban olyan aktuális témák álltak, mint színház és tér, színház és néző viszonya.

Marvin Carlson számos színházi alkotás példáján keresztül mutatta be, és elemezte a helyspecifikus előadás és a nézői részvétel fogalmát. A vizsgált művek közül több abba a New York-i szférába tartozik, amely szinte ismeretlennek mondható még az amerikai színházba járók számára is. Mint ahogyan kifejtette, nagyrészt ismerősökön, „szájhagyomány” útján terjed, hol és mit érdemes megnézni, így lehet eljutni a bizonyos szempontból marginálisabb, de annál inkább érdekes bemutatókra.

(https://apokrifonline.files.wordpress.com/2015/06/aszc3adnpaditc3a9rben_5.jpg)

A tág horizonton mozgó színházi előadások kapcsán egyáltalán nem olyan egyértelmű, hol húzhatjuk meg a határt hagyományosabb és újítóbb megfogalmazások között. Bár az említett művek mindegyike az innovatív, kísérletező típusba sorolható, eltérő mértékben írják át meglévő színházi fogalmainkat, megszokásainkat.

A néző színpadon való megjelenítése önmagában még nem szünteti meg az őket és a színészeket elválasztó határt. Kitágulhat azonban a néző cselekvési körének határa, amint lehetőséget kap arra, hogy szabadon mozogjon a színpadi térben: változtathatja helyét, járkálhat, és kedve szerint használhatja a jelenlevő tárgyakat, akár még az e-maileit is megnézheti a színpad egyik sarkában elhelyezett számítógépen. Ezen a ponton Carlson előadása továbbgondolásra serkent. Felmerül a

kérdés, hogy a 21. században megnövekedett szerephez jutó virtuális tér mennyiben tudja az „itt és most” par excellence színházi szituációt kitágítani? A virtuális szereplők akár aktív részeseivé, irányítójává is válhatnak az alkotásnak, hiszen a számítógép bevonása egyértelmű nyitásként értelmezhető: a fizikai tér meghaladásaként. Addig azonban, amíg beszélhetünk előre megírt, változtathatatlan „forgatókönyvről”, a nézői részvétel nagyban korlátozott, megőrződik passzív funkciója.

(https://apokrifonline.files.wordpress.com/2015/06/aszc3adnpaditc3a9rben_2.jpg)

A nézői szerepkörrel szoros összefüggésben áll Carlson gondolatmenetének másik fő vonala: a színpadi térben rejlő lehetőségek. Népszerű vonulatnak számít a helyhez kötött alkotások sora, az ebben rejlő innovativitás mértéke azonban a nézői bevonódáshoz hasonlóan árnyalásra szorul. A múzeum termében ülő hallgatóságnak kellő humorral jegyzi meg a napos délutánon, hogy akár most ebben a pillanatban felállhatnának, és kint a szabadban folytathatná előadását, majd teszi fel a kérdést: beszélhetnénk-e ebben az esetben helyhez kötött eseményről? Természetesen ez önmagában még nem lenne elég, a helyspecifikus alkotás definíciója nem túl bonyolult – a mű nem képzelhető el, nem valósítható meg máshol, csak az adott helyen – megvalósítása azonban annál összetettebb.

Carlson ismertetett gondolatai után méltán jogos Imre Zoltán a performance-szal való kapcsolatra vonatkozó kérdése: mennyiben különböztethető meg az elemzett színházi előadások sora például Marina Abramović performance-aitól. A performance-ok nyíltan rajzolták át a konvenciókat, és szembesítették a fikció világát az esemény realitásával. Mégis egy ponton fontos eltérés mutatható ki, a performance-ok és más a képzőművészet területén megjelenő kísérletek között: a színházzal ellentétben ezek nem törekszenek illúziókeltésre, nem tekinthetők teatrálisnak a szónak ebben az értelmében. Ha mégis beszélhetünk teatralitásról az esetükben, akkor az éles ellentétben áll azzal, hogy tudatosan színházat akartak volna csinálni. Hatásuk ezen különbségtétel ellenére nem hagyható

figyelmen kívül. A színházban jelentkező újítások nem feltétlen belülről érkeznek, gyakran más művészeti ágak újításai „törnek be”, és formálják újra a meglévő formákat.

(https://apokrifonline.files.wordpress.com/2015/06/aszc3adnpaditc3a9rben_4.jpg)

Végül a beszélgetést vezető Szabó Attila, az Országos Színháztörténeti Múzeum és Intézet igazgatóhelyettese Darida Veronika a tanulmánykötetről írott recenziójának egy gondolatát vetette fel provokatív megjegyzésként Marvin Carlsonnak. „Fontos azonban megjegyeznünk, hogy habár Carlson figyelemmel kíséri a kor tendenciáit, az új teóriákat pontosan ismeri, mégis megőrzi hagyományos színháztörténetési szerepkörét”. Carlson a történeti háttér ismeretének fontosságát emelte ki, amely véleménye szerint a megértést, értelmezését segíti, ezáltal nem kiiktatható.

Marvin Carlson nem minden humortól mentes, igazi egyéniség. Rendkívül széles látókörű, amelyen nem csodálkozhatunk, ha eszünkbe jut, hogy saját bevallása szerint már ötven éve majd mindennap színházba jár. Keresi az értékeket, az egyedi megfogalmazásokat. Jelenleg egy olyan könyvön dolgozik, amelyben minden év számára legkülönösebb előadásáról ír (amely nem feltétlen egyezik az év legjobb alkotásával). Nekünk kiemelten fontos lehet, hogy egyik évben ezt a „díjat” az *Andy Warhol's Last Love* a Squat Theatre-nek, Halász Péter társulatának az alkotása „nyerte”.

Kintli Borbála

Forrás: OSZMI (<http://szinhaziintezet.hu/>)

This entry was posted on 2015. június 2. kedd at 11:00 and is filed under [Beszámoló](#), [csak a hálózati kiadásban](#), [Kintli Borbála](#), [Színház](#). You can follow any responses to this entry through the [RSS 2.0](#) feed. You can [leave a response](#), or [trackback](#) from your own site.